

„AKI EGYSZER IS LÁTTA VALAMELYIK ALAKÍTÁSOMAT,
BIZTOS, HOGY MEGŐRIZTE AZ EMLEKET”
BUDAI LÍVIA HANGBAN ÉS SZEREPFORMÁLÁSBAN REJLŐ
SZENVEDÉLYRŐL, ELŐADÓI NÜANSZOKRÓL¹

Budai Livia
a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje (polgári tagozat) kitüntetettje (2022)

Egyetlen szóba, tekintetbe, mozdulatba képes belesűríteni az általa alakított figura lényegét. Budai Livia nemcsak bársonyos és egyedi mezzoszoprán hangjának, hanem lenyűgöző színészi alakításainak is köszönhető, hogy pályája során a világ legnevesebb dalszínházainak volt ünnepelt művésze a New York-i Metropolitanától kezdve a londoni Covent Gardenen át egészen a Veronai Arénáig. Különleges rendezésekben is szívesen lépett színpadra, s az operák első ütemétől az utolsóig élte az adott nőalak életét, még a háromszázadik Eboli esetében is. Pedig nem indult könnyen a karrierje, hiszen diplomázását követően hiába lett az Operaház tagja, évekig nem kapott jelentős feladatot. Így Németországba szerződött, és ezzel kinyílt előtte a világ. Az énekesnővel, aki nemrég vehette át a Magyar Művészeti Akadémia Szőnyi Erzsébet-díját, felidéztek pályája izgalmas állomásait, partnereit, s azt is elmesélte, miért érzi úgy, hogy mindenkinek, aki rosszat tett vele, rengeteget köszönhet.

¹ Réfi Zsuzsanna interjúja a GRAMOFON számára készült 2021 decemberében, amelynek másodközlését az indokolta, hogy Budai Livia operaénekest prima díjra jelölték.

A Grófnő (Csajkovszkij: A Pikk Dáma)

– *Szép, hosszú pálya, hiszen még a pandémia előtt is premierben vett részt, Aachenben A pikk dáma Grófnőjét énekelte.*

– Ezzel az előadással akartam búcsúzni hetvenévesen a színpadtól, s bár szeretem a modern rendezéseket, ebben a színrevitelben túlzásnak éreztem, hogy A grófnőnek szexuális vágyakozást kell mutatnia Hermann iránt... Azért zavart ez, mert nem ezt mondja a szöveg, és ne felejtjük el, egy nyolcvanéves asszonyról van szó. Nem szokásom, de vitába szálltam emiatt a rendezővel, és a premiert követően nem is bántam annyira, hogy nem énekelhettem végig a sorozatot, mert kitört a pandémia. Pedig tényleg temérdek rendhagyó darabban vettem részt, volt, hogy Klütaimnésztraként tolószékben kényszerültem, vagy Azucenaként kötéllel rángattak be a nézőtérről a katonák, s nyakamban tábla lógott azzal a felirattal: ‘egy szar cigány vagyok’... Akadt olyan Trubadúr-produkcióm, amelyben az egész színpadot homok borította, s ahogy végig sétáltam a hosszú uszályommal, máris kavarogtak, szálltak a szemcsék, ami nem tette könnyűvé az éneklést... Fejtetőre állva, cigány kerekezve is életre lehet kelteni egy-egy figurát, de mindig fontos, hogy a rendezői koncepció egységes legyen, s hogy mindez ne menjen a zene, a kifejezés kárára. Volt például egy nagyon szép finnországi előadás a Kátya Kabanovából, ahol vízzel volt megtöltve a színpad, s ahogy egy kétlovas szekéren érkeztem, az ostorral a vizet csapkodva, elképesztő szépségű képet láthattak a nézők. Ilyen volt Kátya halála is, belesétált egy hatalmas vízszugárba. Azt a Don Carlos-előadást is szerettem, amelyet Giancarlo del Monaco rendezett, s bemutatásakor nagy szenzációt keltett, hogy a függöny felmenetelekor Fülöp király ágyából szállok ki. Nem is szólalok meg, csupán egy köpenyt magamra kapva távozom, de már ebből kiderül: a király szeretője vagyok... Az ilyen gondosan felépített, többletjelentés adó színrevitelekben mindig örömmel vettem részt, és vállaltam minden nehézséget, mert ezeknek láttam értelmét.

– *A legrangosabb dalszínházakban, a legnevesebb partnerekkel énekelhetett. De mindez nem a szokványos módon indult, hiszen többször nyilatkozta már, hogy tulajdonképpen kiutálták a világkarrierbe...*

– A Zeneakadémia operaszakja után szerződött a dalszínház, de valahogy nem nagyon látták, mi minden rejlik bennem. Az egyik első szerepem Kocsma Jenny volt a Koldusoperában, sok tánccal, és Mikó András, az előadás rendezője, kicsit gunyorosan meg is kérdezte tőlem az egyik próbán: ‘Tudja maga ezt csinálni?’ Kezdő voltam, fiatal és feszült, nem mertem még megmutatni a színészi vénámat. Ráadásul akadt olyan mezzo kolléganőm is, aki néhány évvel volt csak nálam idősebb, de ő kapta a feladatok zömét. Nekem a dalszínházban töltött négy év alatt nem nagyon jutott olyan jelentős szerep, amelyben megmutathattam volna a tudásomat.

– *Pedig megnyerte az Erkel-énekversenyt, és előtte a „Ki Mit Tud?”-on is sikert aratott...*

– Csak második lettem Kincses Veronika mögött a televíziós vetélkedőn, nem énekelhettem ugyanis Eboli áriáját, lebeszélte róla az énektanárom. Tízennyolc éves voltam akkor, s ezt követően kerültem be a Zeneakadémiára. Aztán később, az énekversenyen valóban győztem, de ez sem hozta meg az áttörést itthon, így egy esztendővel később a gelsenkircheni színházhoz szerződtem, ahol végre már számos operában, főszerepekben próbálhattam ki magam.

– *A budapesti dalszínház után mi volt az, ami meglepetést jelentett a német teátrum működésében, akár a próbákat, akár az előadásokat tekintve?*

– Nagyon jó volt ez az időszak arra, hogy megtanuljam, ha egy próba 10-kor kezdődik, akkor bizony pontosan ott van mindenki, tökéletes szereptudással, és minden produkció megfelelő gyakorlást követően kerül pódiumra. Színpadi rutint kaptam, de jelentős különbséget nem tapasztaltam az ottani és a hazai munkarendben.

Azucena szerepében (Verdi: A trubadúr)

– *Nem sokáig maradt ennek a kis német operának a tagja, hiszen egy évvel később, 1978-ban már a londoni Covent Gardenben énekelte Azucenát A trubadúrban.*

– S ettől kezdve gyakori vendégként léptem fel a teátrumban. Mindig is büszke voltam a pályám során arra, hogy sosem egy felkérést kaptam, hanem rendszeresen visszahívtak a dalszínházakba. A müncheni teátrum 1981-ben szerződtetett, úgy lettem állandó tag, hogy egy szezonban 12 alkalommal kellett fellépnem, az enyémekek voltak azok a 'gálaelőadások', amelyekbe rangos vendégek érkeztek, közben pedig jártam a világot. A felkérésekben fontos szerepet játszott, hogy a hangom elég egyedi, olyan a hangszínem, amelyet fel lehet ismerni. Emellett érezni a benne rejlő szenvedélyt. S aki egyszer is látta valamelyik alakításomat, biztos, hogy megőrizte az emlékét. Az opera szubjektív műfaj, rengeteg mindenben múlik, hogy ki és hogyan hat a publikumra. Van, aki tökéletesen énekel, de teljesen jellegtelenül. Az ilyen előadók engem teljesen hidegen hagynak. Egyszer Domingo azt mondta nekem: „Ha ne adj Isten egyszer elvesztenéd ezt a gyönyörű hangod, színésznőként is megélhetnél az egész világon.”

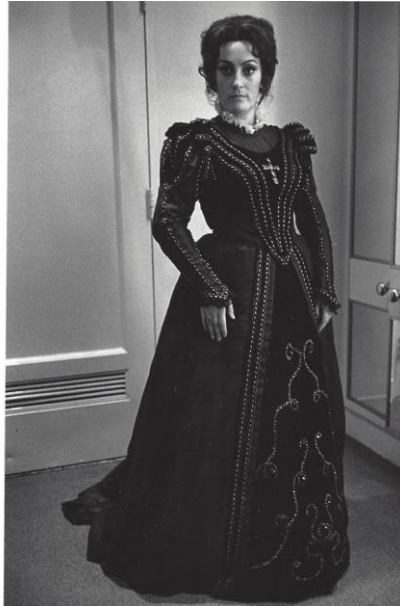
Amneris és Radames (Verdi: Aida)

Verdi operájában Budai Livia partnere Plácido Domingo (München, 1979)

– *Hogyan dolgozta ki színészeleg az alakításait?*

– Ösztönösen, a szövegből, a zenéből kiindulva kezdtem el ezeket a figurákat megformálni. Ezért is lényeges, hogy az ember értse, mikor miről énekel. Másképp kell az olasz vagy a francia szöveget előadni, és nagyon lényegesek a nünaszok. A színpadra lépés első pillanatától az utolsóig az adott nőalak bőrébe kell bújni. Amnerisként sem üldögéltem csak a pódiumon, várva, hogy véget érjen a győzelmi balett... Figyeltem a szerelmem és a riválisom összes rezzenését, s mindent lereagáltam, amit a partnereim tettek. A publikumnak azt kell éreznie, hogy az az énekes a testével-lelkével része a produkciónak.

Emellett elengedhetetlen a kellő kisugárzás. A hangban léleknek is kell rejlenie kell. Lényeges a színpadi mozgás, az, hogy az ember tudja, hogyan kell egy uszályos ruhában mozogni, lépkedni a lépcsőn. Legutóbb például Aachenben bementem külön azért is próbálni, hogy begyakoroljam, Grófnőként miként tudok az abroncsos ruhámban kellő méltósággal végig lépkedni a roppant magas lépcsőfokokon.

Eboli hercegnő (Verdi: Don Carlos)

Minden mozdulatnak jelentősége van. Ebolit énekeltem itthon, s utána az egyik kritikus azt mondta, abban az egyetlen szóban, amit és ahogy odavetek Posának – „Nulla” – benne volt a hercegnő minden titkos hatalma... Mindig abban hittem, hogy szenvedéllyel kell megformálni a hősnőket, s ebből a szempontból szerencsém volt, a mezzók ugyanis szinte minden operában sokkal izgalmasabb karakterek, mint a szopránok. Bár, azért egy Lady Macbeth, Tosca vagy Abigail bőrébe szívesen belebújtam volna ... Játékszerepek – így szoktam emlegetni az olyan hősnőket, mint Eboli vagy Ortrud, ahol tényleg összetett, hús-vér figurákat kell teremteni. Ezért szerettem annyira A karmelitákat is, a Poulenc-bemutatóban 2016-ban énekeltem az Operaházban Madame de Croissyt, a perjelnőt. Ahhoz, hogy minél hitelesebben jelenítsem meg a haldoklását, beszélgettem egy orvossal is arról, hogyan mennek el a rákos betegek... Klütaimnesztraként például az arisztokraták biggyesztett szájtartásával énekeltem, Azucénaként pedig úgy téptem fel a szekéren függő függönyt, hogy már abban a mozdulatban benne van, ki is ez a cigányasszony. S az sem zavart, hogyha egy hang nem sikerült tökéletesre, ha a színészi játék úgy kívánta. Szépen lassan az ember kicsiszolja a legtökéletesebb kifejezést. Számomra

egyébként gyerekkortól természetes volt, hogy ügyelek a mozdulataimra, hiszen táncoltam, balettoztam. Akkor figyeltek fel a hangomra, amikor egy bokaficam miatt otthon unatkoztam, és énekelni kezdett. A szomszédok hallották a hangomat, és szóltak a szüleimnek, figyeljenek oda a tehetségemre.

Budai Livia és Létay Kiss Gabriella (Poulenc: A karmeliták)

– *Hogyan sikerült ilyen sokáig megőriznie a hangját?*

– Szerencsés voltam, mert a pályám elején nagyon sok olasz és francia operában énekeltem, aztán következtek csak a Wagner-heroinák, majd Richard Strauss és a cseh darabok... Stagione-rendszerben játszottak a nyugati dalszínházak, s ez szintén szerettem, hiszen egyszerűbb volt nyolc-tíz előadásos sorozatokat énekelni, mint hétről hétre más darabokban színpadra lépni, s rendre átállítani az embernek a torkát. Imádtam például Marseille-ben azt a nyolcórás Trójaiak-előadást is, amelyben együtt került színre Berlioz két operája, és Cassandrá alakítottam. Hatalmas, lenyűgöző színpadkép épült, az áriám alatt egy óriási, mozgó lófej jelent meg mögöttem a pódiumon, egyre nagyobbá és nagyobbá válva, elvarázsolván a nézőket. Egy hónapon keresztül nem lehetett mást játszani a dalszínházban, de mi nagyon szerettünk... Igyekeztem mindig okosan válogatni a felkérések között, és beosztani mikor mire mondok igent. S bár most azt gondolom, A grófnővel elbúcsúztam a színpadtól, kellene még azért gyakorolni, énekelni. Szoktam is otthon, a gödi házunk kertjének medencéjében, úszás közben dalolni. A szomszédok kérdezték is folyton, mikor számíthatnak a házi koncertekre...

José Carreras és Budai Livia Verdi Don Carlos c. operájában

– *Pavarotti, Domingo, Carreras - partnere lehetett a három tenornak, de számos más legendás előadóval is énekelt.*

– Sokszor kerültem egy színpadra olyan művészekkel, akik értékelték a tudásomat és a kifejezőképességemet, s akikkel kölcsönösen inspiráltuk egymást. Domingo nagyon kedves partner volt, sokszor szerepeltünk együtt, Pavarottiról sajnos mindezt nem tudom elmondani. Csak saját magával foglalkozott, bár tényleg csodálatos tenorista volt. Tényleg a legjobbakkal szerepelhettem a karrierem során, hiszen Londonban rögtön Carlo Bergonzival léptem színpadra, Marseille-ben pedig Fiorenza Cossotóval ketten voltunk a leszerződött mezzók.

– *Visszatekintve hogyan látja a pályáját?*

– Annak idején szomorú voltam, hogy az akkori vezetőség nem látott bennem lehetőséget, de összegezve azt kell mondjam, mindazoknak, akik rosszat tettek velem, annyi mindent köszönhetek! Hiszen azért vágtam neki a világnak, mert itthon nem voltak feladataim, s utána már Londontól New Yorkig hívtak mindenhová. Nincs olyan jelentős operaház Európában, ahol ne léptem volna fel. Az a tizenhat éves lány, aki annak idején elkezdett énekórákra járni, el se tudta képzelni, hogy ilyen helyszíneken, ilyen hatalmas repertoárt énekelhet majd a legkiválóbb partnerekkel. Itthon szerepeltem sajnos kevesebbet, bár az

utóbbi évtizedekben olyan produkciókban is felléphettem a Magyar Állami Operaházban, mint A pikk dáma, a Bánk bán, az André Chénier vagy a Falstaff. S elképesztő sorozataim voltak, hiszen például Eboli bőrébe háromszázszor is belebújhattam, Amnerisként is kétszázas a széria, emellett rengetegszer lehettem a Kékszakállú Juditja. Temérdek felvételem is született. Kevés szerep maradt ki. Nagy örömmel lettem volna Templomos asszony a Jenufában, fel is kértek rá, aztán végül azonban megghiúsult ez a fellépés, és ezt a mai napig sajnálom. De tényleg elénekeltem mindent, amit akartam, most már jöjjenek a fiatalok! Az a stressz ugyanis, ami az utazó énekes-élettel jár, már nem hiányzik. Nehogy megfázz, figyelj mindig arra, hogy mit eszel, mit iszol, mennyit beszélsz... Most már tényleg csak visszatekintek, s boldog és büszke vagyok mindarra, amit elértem.

Fokanov Anatolijjal (Csajkovszkij: A Pikk Dáma)

- *Egy korábbi interjúban említette, lehet, hogy megírja az életrajzi könyvét...*
- Gondolkozom rajta, bár nem tudom, van-e értelme. A tapasztalataimat is szívesen osztom meg, ha akad iránta érdeklődő... Nemrég elkészült végre a honlapom, s ha még nem is teljes, de nagy öröm, amikor érkezik egy-egy üzenet, melynek írója felidézi, mikor, melyik előadásban látott, és hozzáteszi, amíg él, nem felejtí el. Ennél maradandóbbat nem lehet adni...

Réfi Zsuzsanna

Orfeo ed Euridice: Che puro ciel (4:37)

La Gioconda: Ho il cor... Stella del marinar (2:47)

Aida: L'abborrita rivale... Gia i sacerdoti (9:50)

Cavalleria rusticana: Voi Io sapete (3:02)

Un ballo in maschera: Zitti, l'incanto... Re dell'abisso (6:19)

Don Carlos: O don fatale (4:26)

Adriana Lecouvreur: Acerba volutta... Ogni eco (4:13)

Il trovatore: Condotta ell'era in ceppi (4:55)

© 1989 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Budai Livia – Portré film (1995) 47:56
(A Magyar Televízió filmje)